

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Dialecticæ

Dieterich, Conrad

Giessæ Hessorum, 1611

Caput XX. Comparata sunt argumenta prima, quæ inter se compara[n]tur
(seu, quæ ad invicem in aliquo conferuntur.)

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56580](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56580)

Deo. N.V.C. Eadem enim causa remota potest esse habitus & privatio.

Adhuc de argumentis simplicibus : Sequitur de comparatis.

CAPUT XX.

I. Comparata sunt argumenta prima, quæ inter se comparantur (seu, quæ ad invicem in aliquo conferuntur.)

[Comparata à comparando nomen habent. Comparare autem vocant res inter se adhibere, sic ut consideretur quomodo se habeant quali & quanto. In genere igitur comparata dicuntur ea argumenta, quæ ex comparatione nascuntur. Dum enim res in aliquo conferuntur, quæ hinc existit, notio sive ratio dicitur argumentum comparatum, seu, ex comparatione existens. Affectio autem inter ea, quæ comparantur, dicitur comparatio : quæ est comparationum in aliquo mutua habitudo. Differt autem comparatio Logica à Grammatica : Hæc enim est nominis tantum seu vocum; vel species dictionis excessum significans ad alterum relatum. Illa verò est ætatis sive habitudo comparati ad aliud comparatum. Sunt verò comparata argumenta prima, quia sua sunt originis. Arguendi enim vis & principium à priori non dependet aut oritur; verum naturam habent & propriam quandam inter se affectionem aliunde non acceptam. Sicut ergo Consentanea & Dissentanea argumenta prima sunt, quia consensionem & disensionem ex prioribus non trahunt : Ita & Comparata prima sunt, quia Comparationis affectionem è prioribus aliis non desumunt. Quamquam enim comparationes desumuntur è causis, subjectis, adjunctis, dissentaneis, &c. à subjectis tamen Comparationis, sive ab iis quæ comparantur non recte infertur origo, aliàs etiam adversa forent orta, quia nonnunquam sunt causa, adjuncta, &c. Consentanea igitur & Dissentanea, quia qualitate aut quantitate conferri possunt, secundario huc referuntur, nec considerantur ut causa, ut effectum, &c. sed ut causa qualis, vel quanta, &c.]

2. Affectiones generales comparatorum hæ sunt.

3. I. *est*: Comparata aliquando breui contracta; forma enunciantur: quando explicata & plena: Vnde comparatio vel est implicita *brevis seu contracta*: vel *explicata seu plena*.

4. Contracta comparatio est, quæ notis brevibus indicatur, partibusque volutis contrahitur: ut, *homo bullæ levibus ventis*.

5. Eaque interdum vel uno verbo indicatur: ut, *Ficulneus, stramineus, mantinus*: Interdum pluribus; ut, *stramineum argumentum: frons adamantina: rosa similis rosa; equus instar montis*.

6. Explicata seu plena est, quæ partibus suis plenius distinguitur & explicatur.

7. Partes ejus duæ sunt: *Antecedens* quæ dicitur *ἄνωθεν*, seu *propositio*: *Consequens*, quæ dicitur *ἰσχυρισμός*, seu *Redditio*.

8. Protasis est prior comparationis plenæ pars, quæ posteriorem arguit.

9. Apodosis est posterior comparationis plenæ pars, quæ arguitur.

Sicut *bullæ* velociter evanescit : hæc protasis est.
Ita & homo velociter evanescit : Hæc apodosis
est. Sicut *Luna* mutatur : protas. Ita & *stultus* :
apodosis.

[Nota, interdum Apodosis dissimulatur & tacitè subin-
telligenda relinquitur, ut in illo Virgiliano :

Nec sic immissis aurigæ undantia loris

Conculsere jugis, pronique in verba pendent.

Intellige, quàm socii *Aneæ* in pugna navali procur-
runt.]

10. Explicata comparatio est vel
Continua vel Disjuncta.

11. Continua est, quæ tribus termi-
nis continuè cohæret. ut, *Sicut palma*
floret, ita & justus. Termini hîc sunt tres :

1. palma. 2. florere. 3. justus.

[In continuâ comparatione quasi gradatim ex primo ter-
mino ad secundum ; & ex secundo ad tertium similiter pro-
ceditur ita tamen ut secundus sustineat vicem duorum : Con-
sequens scilicet in Propositione ; & Antecedens in Reddi-
tione, hoc modo. Sicut palma floret, ita floret & justus.

Vnde sic ut eadem sit ratio secundi ad tertium, quæ est primi
ad secundum. Dicitur continua, quia extrema in medio
sunt utrum.]

12. Disjuncta est, quæ quatuor ter-
minis disjunctè explicatur (quorum duo
sunt in propositione, duo in Redditiōe, ut :

Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est experienda fides.

Hic termini sunt quatuor ; Duo in propositione, 1.
aurum, 2. ejusdem in igne probatio. Duo item in Reddi-
tione, 1. fidi amici. 2. eorundem in rebus dubiis experi-
mentum.

13. Affectio II. Comparata ipsa
parationis naturâ sunt æquè inter
nota: non quidem ex rerum com
ratarum naturâ, verùm è ratione Co
parationis, in qua conferuntur:
Si hominem cum bulla conferas in vanitate,
mitis par & equalis notitia fuerit. non quidem
ex hominis & bulla naturâ, verùm è vani
ratione, in quâ conferuntur, que utrobique
lis est.

[Quia in comparatis instituitur collatio inter duo
 rum alterum notum vel notius, alterum ignotum vel
 tius eo ipso, ut utrumque fiat æquè notum, aut saltem
 taram comparationis fieri debeat. Si enim non sit, non
 comparationis, sed alterius alicuius impedimenti eveni
 puta, cum comparatio non legitime fuerit adhibita
 cata. Semper ergo Comparata sunt æquè nota, si
 No: citer & naturâ, sive quoad intellectum: alterum
 altero notius nobis, sive quoad sensum nostrum. Et
 vult Ramus dum addit: tamen si alterum altero
 esse possit notius. Nota unum. In dissentaneis etiam
 equalis notitia, sed que existit ex rerum ipsarum natura
 qualis autem notitia comparatorum non ex rebus ipsis
 rum saltem comparatione oritur.]

14. Affectio III. Comparata ficta
comparationis etiam arguunt & fidei
faciunt) hoc est, verorum comparatorum
vim habent.) sic, fabula & apologi arguunt,
declarant & illustrant vi compari
tionis, ac vera.

[Dico vi comparationis: non rerum ipsarum natu
 râ. Extra enim comparationem mendacii speciem habet
 ut cum dico: Superbè à Deo puniuntur: & illud probat]

Exemplo ficto Icaro, qui à Deo punitus est. Hic licet factum Icaro fictum sit, nihilominus tamen vi comparationis arguit. Proprie autem hac affectio solis comparatis competit; in argumentis reliquis, ficta fidem nequaquam faciunt: cum ex falso verum probari non possit.]

15. Affectio IV. Comparata convenire debent in uno tertio, quod ipsis commune est. debent usari circa idem genus et utriusque

16. Tertium illud Comparationis est res illa, in qua duo comparantur sive conferuntur. ut, Apostoli & Evangelista quantur in pietate. Hic duo sunt argumenta: Apostoli scilicet & Evangelista. Tertium comparationis, in quo conferuntur, est Pietas. Sic Adamus & Abel aequè sunt Deo grati: Abrahamus & Lothus sunt aequales aetate: Iustus instar palmae florebit, &c.

[Dico Duo: Licet enim in comparationem res plures veniant, affectio tamen comparata simplex inter duos terminos arguentem & argutum comparatè manet. Nam plurium similes rationes in unum coeunt & stant pro una. Sic licet duo aut quatuor termini in comparationibus plenis collocentur, isti tamen non numerantur, sed rationes, quae ex collatione terminorum in quantitate vel qualitate resultant.]

CAPUT XX.

Tabella comparatorum.

Comparata sunt vel	Quantitate	Paria.	{	Majora.
		Imparia.		Minora.
	Qualitate	Similia.	{	
		Dissimilia.		

I. Com-